

TÓTH ÁGNES LEPEDŐJE

GÁBOR MIKLÓS 2016

TÓTH ÁGNES LEPEDŐJE

Tóth Ágnes édesapja, Mihály a Berzeviczy-uradalom kicsiny, egynyolcad telkén gazdálkodó jobbágy volt

Háborús idők járták, és az országgyűlés felemelte a megyénként kiállítandó újonc- kvótát. A vármegye természetesen azokat a fiatal jobbágyokat jelölte katonának, akiktől kisebb bevételre számíthatott; legfeljebb heti egy nap gyalog, és közismerten unottan végzett robot. Mihálynak még lova sem volt, így természetesen bekerült az újoncnak adandók létszámába. A szolgálat 16 évet jelentett nőtlen férfiaknak. A házasokat 12 évre vitték csak el. Mihálynak nemcsak lova, de felesége sem volt, így le kellett szolgálnia mind a 16 évet a kettes számú Császárlövész ezredben. (Császárlövész ezred, megjegyzem, csak egy volt, de azért viselte a kettes számot, hogy az összeadásnál nagyobb, az ellenséget fenyegetőbb hadsereg létszám jöjjön ki. A Magyar Királyi Hadsereg még a II. Világháborúban is élt ezzel trükkel: a nem teljes létszámú egységeket könnyű ezredeknek nevezték el, de az összesítésnél teljes ezredeknek számították ezeket a csapatokat is.)

A katonaságnál Mihály megszokta a rendet, sőt a rendszeret vérévé vált Szalmazsákját egy seprűnyél felhasználásával sarkosrsa kellett kitömnie, hogy szabályos téglatest alakot vegyen fel. Mindennek elvágólag kellett lennie. A tisztaságra különösen kellett a katonának vigyázni. Nagy gondot jelentett a két keresztben viselt széles, fehérre festett bőrszíj tisztántartása, amelyeket krétával kellett fehérén tartan, ellenkező esetben párnapos zárkát kapott a katona, minősített esetben koplalással súlyosbítva. Mihály felszerelése mindig forsritfos volt. Fehér válszíjai mindig ragyogtak. (Ez a keresztbe viselt szíj a kontinens minden hadseregénél elterjedt, mintegy a kor katonaságának jellemző jegyév vált.)

Amikor Tóth Mihály leszerelt és megszabadult és élve került ki a hadseregből - amit nem sok társa mondhatott el magáról - a saját őrmestere lett. Megnősült. Születetett lánya is, akit is tehetségéhez képest szép, ha nem is a legdivatosabb, de mindenképpen makolattiszta ruhácskákban járattak. A megfelelő korban iskolába is engedte, nemcsak télen sőt dologidőben, nyáron is, mert csekély háztartásában nem szorult Ágnes segítségére. Ági szemrevaló faros- bögyös fruskává cseperedett, és ez egyik szomszéd figyelmét sem kerülte el.

Tóthék portájának két szomszédja volt, Az egyik egy Gelencsér Jani nevű magányosan élő, cinegetermetű csinos, de szegény, egynyolcad telken gazdálkodó jobbágy, a másik szomszéd Fazekas Pál egy rabiátus természetű, módos, szintén jobbágyállapotú gazda volt, - ma kuláknak mondanánk - aki egy egész telket bírt és még a falu kocsmáját is bérelte az uradalomtól. Elsőnek Gelencsér Jani lépett. Ünneplőbe vágta magát és annak rendje-módja szerint megkérte Ágnes kezét. Tóth uramnak sem volt ellenére a vőjelölt személye és áldását adta az ősszel tartandó frigyre. A fiataloknak persze tetszett a dolog, és a

szérűskertben egy szénakazalban már meg is tartották az elő-nászéjszakát. Erre Fazekas uram is felébredt és szintén megkérte a csinos Ágnes kezét. Tóth Mihály pedig úgy gondolta, hogy Ágnesnek jobb helye lesz egy gazdagabb házban. Ezért visszavonta Janinak tett engedélyét és lányát Fazekas Pálnak adta. Ősszel meg is lett a nem kívánt esküvő. Ági búslakodott egy kicsit, de úgy gondolta, hogy a régen vágyott cifra ruhák mellett majd alkalmat keríthet arra is, hogy időnként szíve vágyát is teljesíthesse,

Így is történt. Fazekas Pál gyakran napokra volt házon kívül. Ezeken a napokon Ágnes szabadnapot adott a cselédlánynak, de a napot – gondolhatjuk - nem egyedül töltötte.

Történt egy napon, hogy miután váratlanul több bikaborjú születvén, felesleges számban lettek ökrök a Fazekas gazdaságban, Pál uram elhajtott két ökröt a közeli vásárba eladás céljából. A háborús konstelláció miatt mindennek jó ára volt, kivált a vonóerőt képviselő ökröket azonnal megvették a kincstár felvásárlói, mert kellettek a hivatalosan lövegnek nevezett ágyúk vontatásához. A felvásárlók még színleg sem alkudoztak és a megkötött üzletek után elmaradhatatlan áldomást is visszautasították, hiszen tudták hogy ők úgy is a vételárnál magasabb összeget fognak a Szállásmesteri Hivatalnál lejelenteni. Mindez a napóleoni időkben történt. Így Fazekas uram az előre számított esténél sokkal korábban ért haza és nejét egy érzelmes szerelmi regénnyel a kezében délidőben még ágyban találta. A vacsora már rotyogott a tűzhelyen, de a cselédlány sehol: Ágnes, ház úrnője kimenőt adott neki.

Amikor Gelencsér Jani is megjelent az események fonala összeért a nem túl világos Fazekas-fejben. és egy buzogány ütéssel felérő ökölcsapással fogatta a szomszéd fiatalembert. Jani kést húzott elő a csizmaszárából és alulról felfelé, városi bicskások módjára szíven szúrta nála sok nagyságrenddel súlyosabb támadóját. Fazekas Pali Ágnes mellé az ágyra hanyatlott és ott vérzett el .

Az esemény, két jobbágy afférja – ha egy halállal végződő verekedést lehet afférnek nevezni - mindenképpen az úriszék kompetenciájába tartozott, amelyet össze is hívtak a tornácos Berzeviczi kúriában. Meg is jelent minden illetékes: maga a földesúr, annak néhány tisztje és egy szolgabíró, Az előállított Gelencsér János jobbágyállású egyén önvédelemre vonatkozó védekezését nem fogadták el, pedig ismerték a vad természetű Fazekast és nem kételkedtek abban, hogy valóban agyon tudta volna ütni Gelencsért de a hitvesi ágy szentségének védelmét előbbre valónak sorolták. A gyilkost kötél által végrehajtandó halálra ítélték.

Ágnes több, mint valószínű bűnrészességével két okból sem foglalkoztak. Először is, mert tudták, hogy az uradalom nem rendelkezik pallosjoggal és a főbenjáró ügyet mindenképpen fel kell terjeszteni a megyéhez, Foglalkozzanak a szép és láthatólag ledér kurva ügyével fenn az urak ott, különben is sürges az idő : szokás szerint az úriszék meg van híva ebédre annál a háznál, ahol ülésezik, és a háziasszony már kétszer is beüzent a szakácsnővel, hogy kihül a húsleves .(Vö: Eötvös „ A falu jegyzője”)

Amíg gavallérja távol volt, Ágnes a feleslegessé, de szennyessé vált lepedő tisztára mosásával foglalkozott, ám a rendelkezésére állt tisztítószerekkel (faszénhamú) nem járt sikerrel. Éppen a patakról jött a hóna alatt a csomóba kötött véres lepedővel, amikor a hajdú érte jött, hogy a megyei bíróság elé kísérje. A megyei bíróság azonnal helybenhagyta a gyilkos halálos ítéletét és intézkedett, hogy állítsák fel a bitófát a megyeháza udvarán. Az idős, de azért még életerős bírák nem nagyon akarták, hogy a csinos, csipkednivaló fenekű menyecske a megyeháza tömlöcében rohadjon élete végéig, pedig a törvény, mint felbujtónak ezt írta volna elő, jóllehet a gyilkosságra szóló felszólítás *expresis verbis* sohasem hangzott el. A bírák megértették a gyilkost is, és lélekben igazat adtak neki, de ügyében nem tudtak és nem is akartak tenni semmit. Az egyik bíró megkérdezte, mi az a csomag, amit a vádlott a hóna alatt szorongat.

- Mocsok esett lepedőmön,

Ki kell a vérfoltot vennem és ezért sem maradhatok itt sokáig.

De hisz ez a nő bolond, gondolták unisono a bírák, és ki is mondta egyikük a jogerős felmentő ítéletet, ez esetben ellentmondva a törvénynek és saját bírói lelkiismeretének, hiszen tudták, hogy a vádlott normális. Ebben a korban a bíróságok még nem alkalmaztak pszichiáter szakértőket, talán a szakma még nem is volt feltalálva

- Eredj haza szegény asszony.

Tóth Ágnes persze nem ment haza, nem mert szembenézni a falusi asszonyok megvetéssel elegy irigy pillantásaival és a falu férfijainak követelődző tolakodásával. „Velem miért nem?”

A megyeszékhelyen, közvetlenül a megyeháza mellett volt egy Koronához címzett tükrös falú vendéglő. Amely mint a kis város nyilvános háza is működött a kvestúra tudtával. A vendéglőst nem érdekelte, hogy szabadidejükben alkalmazottai mivel foglalkoznak, csak a kundschaikat mosolyogva szolgálják ki. Záróra után annyit mosolyoghatnak a pincérnők saját zsebükre, amennyit csak akarnak. Az illegális intézmény működése felett a megyei adóhatóság is szemet hunyt, mert a városi urak egyike-másika fizetési kedvezményt, esetleg díjtalanságot is élvezett

Ide protezsálta be Ágnest az egyik törzsvendég, ahol Ági el is helyezkedett mint pincérnő. Amikor a vendéglős megtudta, hogy Ágnes a többi felszolgálónőtól eltérően, tud írni-olvasni és számolni áthelyezte kasszírónéknak. (Ez a szakma már nem létezik. A kasszírónő a konyhai lengőajtónál ült és jegyezte, mit hoznak ki a pincérek a vendégeknek. Ezt a posztot később felírónak nevezték, de a művelet napjainkban teljesen gépesítve van. A kasszírónő a férfi vendégek üdvöskéje volt, és amint látni fogjuk, a gépek a nő szerepét nem tudják hiánytalanul helyettesíteni.) A vendéglős gazdasági megfontolásból mosodát is működtetett, Ágnes, mint a cég alkalmazottja díjtalánul adhatta be vérfoltos lepedőjét, de a profi gőzmosoda sem bírt a vérfoltokkal, így Ágnesnek, miután az ágynemű már olyan lett, mint egy kórházi

lepedő (Copy right by Vlagyimír Majakovszkij) új, gyári szövésű lepedőt kellett vennie, amire új "mellékállása" miatt halaszthatatlanul szüksége lett.

A vendéglőt, mint láttuk, gyakran felkeresték a megyei tisztviselő urak, köztük a megyei bíróság ítései is. Ez utóbbiakat Ágnes hálából ingyen fogadta lakásában (kégli) új, természetesen, patyolattiszta lepedőjén, míg az alkalmi kundschaftjairól tisztes sápot húzott

Ha valaki nem vette volna észre a story egy "kádenciázó nótárius" egyik balladáján alapul. (Copy right by Ady-Endre)